

Anàlisi de l'estil literari de la *Primera Crònica* de Francesc Bonastre Bertran

Ricard Cabré Mariné

*cabremarine99@gmail.com

Sempre he cregut que la metàfora de l'escriptor com a creador és pertinent. Ell té un material informe, a vegades caòtic, a la seva disposició, el qual ha de donar forma si vol que la seva obra arribi amb eficàcia al receptor, al lector.

En aquesta crònica, el material són els records i les vivències del cronista des que era un noi. A partir d'aquest moment, el seny ordenador és el que intervé en la creació de l'obra de la qual intento descriure alguns aspectes de l'estil literari de l'autor.

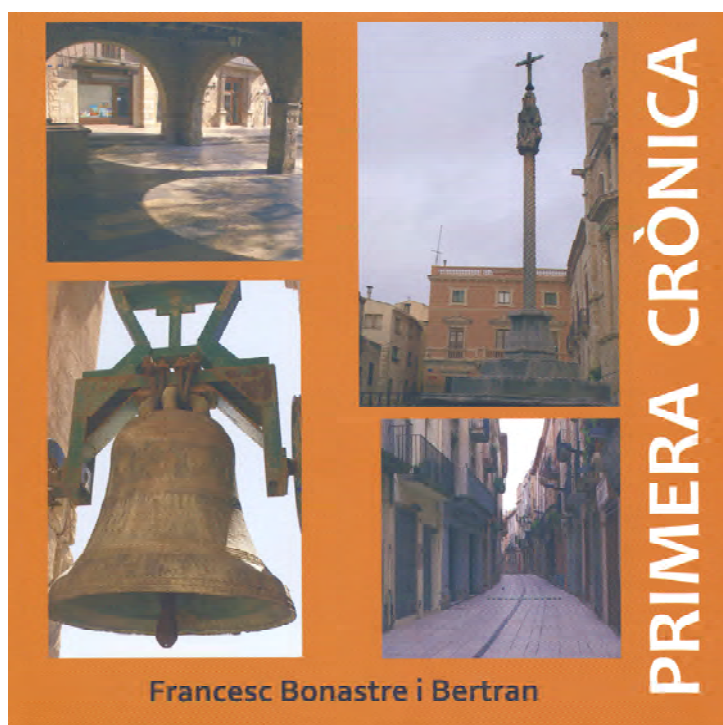
En primer lloc penso que la idea principal de tot el relat ja ens ve expressada al mateix pròleg quan hi llegim:

«Havent pogut pouar en aquest immens imaginari col·lectiu, que tan enriquidor ha esdevingut per a nosaltres, no he pretès altra cosa que oferir al nostre poble un pregon i continuat testimoni d'afecte i estimació». L'admiració i afecte són les idees temàtiques generadores, en definitiva del text. Així doncs, en qualsevol fragment de la crònica hi trobarem la presència del tema més o menys explícita.

Una mostra d'aquest fet és la unitat «el cel», quan hi llegim:

«La nostra vila, arrecerada a la formidable muralla de ponent de la serralada de La Pena, i amb la plàcida visió de la vall del Francolí... esdevenia un lloc molt addident per mirar el cel».

Observem com l'adjectivació en aquest fragment és clarament adès d'admiració, adès d'afecte, això és, manifesta les idees temàtiques.

Portada del llibre *Primera crònica*, de Francesc Bonastre i Bertan, editat el 2012 pel Museu Arxiu de Montblanc i Comarca (108 p. 215 x 220)

Amb referència a l'estructura del contingut de la *Crònica*, és evident la creativitat de l'autor en fer la distribució dels records i vivències en tres grans unitats temàtiques, on en cada una de les quals s'hi concreten diversos aspectes d'aquestes unitats que vertebraren l'entorn vivencial del noi. D'aquestes unitats m'interessa destacar la primera: «La Natura», la que fa referència al mar i de la segona «La Vida», la que fa referència als professionals, les destaco per la seva originalitat.

Així, en parlar del mar, ens diu l'autor que aquell era «el somni poètic i aventurer de la nostra infantesa». El mar és intuït, és vist des de lluny, des del coll de Lilla o bé en els obligats viatges a Tarragona. És cert que el mar és present en la vida del noi, però sense poder-ne gaudir físicament com de les muntanyes i el riu.

L'altra referència que destaco és la dels professionals dintre la unitat «La vida» i ho faig pel que té d'admiració per part d'un noi per la feina ben feta i la bonhomia d'aquests professionals; recorda el barber, el pregoner i d'altres, als qui observa en la seva vida habitual al poble. Aquesta admiració que també respon al tema principal de la *Crònica*, em sorprèn perquè penso que és un fet poc habitual en un noi i ens descobreix la seva fina sensibilitat que més endavant donarà els seus fruits d'una manera plena.

Pel que fa al punt de vista sintàctic, des del qual se'ns narren els records i les vivències, el que hi predomina és el de la primera persona del singular (jo) o bé la primera persona del plural (nosaltres), quan el protagonista actua com a integrant d'un grup. És l'anomenat punt de vista del narrador protagonista. Alguns fragments esparsos serien: «de vegades penso que, si em tocava la improbable possibilitat de tornar a néixer, demanaria que fos a la mateixa família», o bé el plural: «érem feliços. Les dures circumstàncies de la vida d'aquell temps... no les captàvem i menys encara tinguérem l'oportunitat de comprovar».

Aquest punt de vista sintàctic ens demostra la implicació constant del protagonista en els fets de la *Crònica*.

Amb referència a les estructures sintàctiques del relat, hi trobem la presència de la majoria d'elles, si bé la que hi predomina són les anomenades compostes per coordinació amb tota la seva varietat.

Així un exemple d'aquesta qüestió seria:

«La fragància del raïm omplia els carrers de la vila durant la darrera setmana de setembre i les traginades dels carros amb el tritlleig de les llantes metàl·liques damunt els empedrats dels carrers, constituïen una mena de baix continu que dringava, intermitent, de sol a sol».

La conjunció copulativa «i» uneix dues oracions simples molt complementades i que constituïen una estructura sintàctica superior: l'oració composta coordinada copulativa.

Aquesta estructura és molt addient per a la *Crònica* ja que facilita en gran manera la descripció detallada i li dona a la narració un ritme pausat i elegant.

Sigui dit de passada, no em sé estar d'esmentar del fragment anterior la comparació original que fa l'autor del tritlleig de les llantes dels carrers amb la d'un baix continu.

I enllaçant amb el que deia suara del ritme pausat i elegant la prosa de la *Crònica*, he pogut comprovar que molts paràgrafs tenen un ritme tan semblant al de la poesia que fàcilment es podrien transformar en un poema. Aquest aspecte formal és el que em permet definir l'estil literari d'aquesta *Crònica* com el de prosa poètica, perquè en aquesta hi ha un predomini del llenguatge culte i de la presència dels recursos retòrics propis de la poesia.

Una mostra del que acabo de dir, la trobem en un fragment de la unitat «les quatre estacions» i en l'apartat «La primavera»; diu així:

«El cel blau de la tarda, curull de joia, estenia el seu mantell amb la suavitat de la seda, com si amanyagués l'esplet de la vida, sorgida unes setmanes abans, amb la temorencia delicadesa de qui se sent dipositari d'un encàrrec de confiança, que acreixia encara més de nit, quan amb l'immens sedàs de celistia cobria la resplendor diurna i deixava entreveure mirades d'espurnes que, com llunyanes cuquetes de llum, s'escampaven arreu pel translúcid univers de les primeres nits de juny».

Com heu pogut llegir, el llenguatge culte hi és evident, així, paraules com: curull, amanyagués, temorencia, celistia, diürn, miríades, translúcid, són exemple de paraules cultes.

També en aquest fragment hi és present la figura retòrica molt pròpia de la poesia: la personificació que consisteix en atribuir qualitats humanes als animals o als éssers inanimats.

Així, el cel blau se'ns presenta en atributs de persona en els dos sintagmes nominals: «curull de joia» i «amb la temorencia delicadesa» o sigui, el cel està content i tem alguna cosa.

També hi són presents dos sintagmes verbals amb sengles personificacions: «el cel blau estenia el seu mantell» i l'altre sintagma, «com si amanyagués l'esplet de la vida». En ambdós hi ha atribucions d'accions humanes al cel blau: estendre i amanyagar.

Un altre recurs freqüent en poesia i doncs també en la prosa poètica d'aquesta Crònica, és el de l'al·legoria que consisteix en recórrer a l'expressió paral·lela d'una sèrie d'ides reals amb unes altres de figurades i que desenvolupades fan referència a una mateixa realitat.

Al començament de la unitat «La vida» i en l'apartat: «Els companys o l'amistat», s'hi diu:

«No eren cercles concèntrics. La densa i voluble encanyissada de l'amistat es vestia, incansable, a través de diversos brancatges alimentats per una flonja capil·laritat que, com una suau cantilena brandava insistent per secrets fontinyols. Era, en certa manera, un segon estadi, més enllà de la ferma seguretat de la família, on tot començava i tot també s'acabava».

Observem com les idees reals que expressa l'autor són: les relacions d'amistats amb els companys i l'enfortiment i creixença d'aquesta amistat. A l'expressió paral·lela d'aquestes dues idees reals, li correspon a la primera (les relacions d'amistat), la metàfora: encanyissada i a la segona: (la creixença i enfortiment d'aquesta amistat), les dues metàfores: brancatges i secrets fontinyols, és a dir l'amistat creix com les branques d'un arbre i que s'alimenta a vegades d'allò que és ocult i atzarós. Veiem doncs com l'al·legoria és el resultat d'aquesta estructura paral·lela que és d'una gran bellesa literària.

A més del registre culte de la llengua, tan propi de la prosa poètica, també hi són presents els registres estandard i el col·loquial o de la conversa.

El llenguatge estàndar és el que fa referència a la realitat sense cap connotació de tipus emotiu, ja que el que intenta és expressar les coses tal com són. L'estàndar hi és present a la *Crònica*. Comprovem-ho en el següent fragment situat també en la mateixa unitat del text anterior i que és la continuació de l'al·legoria suara estudiada:

«Endemig hi havia l'entorn comunitari que vivíem al barri, i, més que en un indret determinat, amb les persones que hi habitaven; elles constituïen l'àmbit immediat de la nostra convivència però sempre distingíem entre el veïnatge merament físic i la voluntat de caliu i d'afecte que se'ns mostrava».

Veiem com en aquest text no hi ha cap altra intenció que no sigui la referencial, despullada de tota emotivitat.

Hem fet referència al llenguatge col·loquial. També l'autor en fa ús a la seva *Crònica*. Aquí m'interessa destacar una escena que podríem qualificar de còmica i humorística.

Aquesta escena tracta de la decisió que pren el padrí del Francesc, d'anar a buscar bolets tot i que no hi entenia gens ni mica. El noi també l'acompanyava tot dient, com a narrador protagonista de la *Crònica*: Bolet que vèiem, bolet que anava a parar al cistell».

A la tornada, varen trobar a la Plana un pagès que ja recollia, i s'encetà la conversa:

-Noi! digué el padrí, a tall de salutació.

-M'allà! -contestà, divertit, el seu amic pagès.

-Ja veus.

-Què fem?

-De bolets

-Tu?

-Ves

-Vols dir?

-Cony, mira! -digué el padrí, ensenyant-li el cistell.

El pagès, que hi entèn, diu que tots són dolents, els agafa el cistell, es retira cap a l'entrada del seu maset, els omple el cistell i el tapa amb uns pàmpols de figuera.

-Vinga, ja està, -digué, donant el recipient al padrí.

-Gràcies, home, no ho havies de fer.

-Ves, què dius ara!

Més tard i ja a casa seva, padrí i nét descobreixen, amb la hilaritat de la família, que els bolets s'han convertit en figues.

En aquest cas el diàleg està amerat de la complicitat dels dos interlocutors, ja que es coneixien molt bé.

Si el llenguatge estandard dèiem que és escèptic des del punt de vista emotiu, en el col·loquial tot és emotivitat.

Aquesta és expressada a través d'una sèrie de recursos d'estil propis de la conversa. D'entre aquests recursos hi trobem els següents: varietat en l'entonació: exclamacions com: noi!, M'allà!, Mira!, No ho havies de fer!

Interrogacions: Què fem?, Tu?, Vols dir?

Frases breus el·líptiques perquè suprimeixen paraules explicades pel context, exemples com: Ja veus, que vol dir: som aquí. Què fem? per: on aneu? De bolets, això és: a buscar bolets.

També hi trobem el vulgarisme: cony i un localisme: m'allà, que és o era propi de la parla de Montblanc. També hi ha algunes paraules lexicalitzades, això és, que han perdut el seu sentit original, s'han gamaticalitzat i fan una funció merament interjectiva. Un exemple són els verbs: ves i vinga.

Finalment, a l'últim aspecte de l'anàlisi de la *Crònica* tracto de la caracterització dels personatges. A la unitat «La Vida» i en el seu apartat de la família, hi trobem el següent fragment: «De vegades penso que, si em tocava la improbable possibilitat de tornar a néixer, demanaria que fos a la mateixa família, amb l'equilibrada dolçor i energia de la padrina, la serena intel·ligència i sornegueria del padrí, l'eficient disposició i alegria del pare, i la immensa prudència i callada amorositat de la mare».

En general, la caracterització dels personatges pot ser física i/o psicològica. Aquí observem que es posen en relleu uns trets psicològics, de caràcter i amb algun component ètic.

En els trets de la padrina hi destaca la sinestèsia: dolçor, com una qualitat específica del seu caràcter que s'equilibra, però, amb el substantiu: energia.

El padrí té una serena intel·ligència i sornegueria. Aquí l'adjectiu: serena, és el tret definitori del seu caràcter ja que assuja la seva intel·ligència i sobretot la sornegueria.

El pare es caracteritza bàsicament per un component conductual: l'eficient disposició, però alhora, d'un component psicològic: l'alegria.

Finalment, la mare, se'ns caracteritza pel seu capteniment ètic i de compromís amb la família, indiscutibles. Els dos sintagmes nominals: immensa prudència (de ressonàncies bíbliques) i, callada amorositat, són uns trets definitoris del que representava la mare: la pedra angular on es recolzava la família del cronista.

Conclusió

Com deia el pensador francès Buffon: «L'estil c'est l'homme», l'estil és l'home mateix, ja que en l'estil de l'art en general i del literari en particular, se'ns hi revela la visió del món que en té l'escriptor (aquí la visió del món de la seva infància); també els valors que hi defensa: l'amistat, la veneració per la família, la participació activa en la vida del poble, la passió incipient per la música i també se'ns hi revela en l'estil, el domini i selecció del llenguatge, així com en la varietat del ritme, ara vigorós, ara pausat, adés equilibrat segons la diversa tipologia narrativa. A més i, tal com hem analitzat en les pàgines anteriors, l'estil de prosa poètica és la que predomina en la *Crònica* i hem pogut comprovar com l'autor domina, amb escreix, la retòrica d'aquesta estètica literària.

Així doncs, crec que puc concloure que l'autor: en Francesc Bonastre i Bertran és un bon escriptor, perquè ens ha sabut transmetre, amb un estil adequat, l'admiració i l'afecte que sempre ha sentit i sent per aquest immens imaginari col·lectiu que és la seva gent i la seva vila, la vila ducal de Montblanc.